

Okrasné dřeviny přírodních a krajinářských parků v Praze - dendrologický vývoj na příkladu zahrady Kinských, Karlova náměstí, Klamovky, Riegrových a Havlíčkových sadů

A. M. SVOBODA

Významnou součástí parků a zahrad jsou rostliny, protože společně s prostorovým řešením vytvářejí jejich celkový rámec. Rostliny měly svou významnou úlohu v celém dějinném vývoji, přičemž se obvykle uvádí, že v zahradách pravidelných tvarů byla příroda podřizována vůli člověka a teprve v parcích a zahradách nepravidelných – přírodních se přírodě dostalo patřičného místa a ocenění. Přírodní a krajinářské parky prošly dlouhodobým vývojem jak svým uspořádáním, tak výběrem použitých rostlin a stavebních doplňků. V Praze na základě uvedených vzorů vznikaly prvé příklady parků a zahrad vytvořených jak uměle, tak z přírodních útvarů – z lesních skupin, které tvořily vesměs původní druhy stromů, keřů a bylin. Slohy a etapy se při výstavbě parků a zahrad vzájemně prostupovaly stejně často jako u všech uměleckých směrů, takže v blízkosti budovy nebo na významných místech byly vstupní partery a téměř vždy se zde uplatňovaly rostliny cizokrajné, považované za okrasnější.

Naše parky a zahrady popisovali v minulosti autoři publikací většinou historicky, z hlediska jejich uměleckého vývoje a významu (WIRTH 1943, DOKOUPIL a kol. 1957). Významným příspěvkem k teorii a historii tvorby krajiny je studie KUČI (1974) a sborník prací Pražské zahrady a parky (1980).

Přírodní parky byly zpočátku vytvářeny převážně – někdy výlučně – z dřevin domácích, což při pohledu zpět nebyl ani cíl nebo zásluha, ale prostě nutnost. Introdukce cizokrajných dřevin – z cizích zemí a kontinentů – se rozvíjela postupně a navíc rostliny byly velmi drahé (dopravovaly se zpočátku kočáry). Mnoho let se pěstovaly vzácné okrasné rostliny a dřeviny ve sklenících, ať již tropických (intenzivně vytápěných) nebo lehkých (tzv. studených). Pro výzdobu vstupních částí zámeckých i městských parků se v létě používaly exotické byliny a dřeviny, např. palmy, které se zbytek roku pěstovaly ve sklenících (např. na Žižkově v zásobní Rajské zahradě).

Těžiště introdukce, tj. zavádění rostlin a dřevin z cizích zemí, zahájilo pěstování exot ze Severní Ameriky, až později a postupně – jak byly objevovány – přistupovaly rostliny Číny a Japonska. Pěstování těchto vzácných rostlin podporoval mnohdy i zájem o jejich hospodářské využití (např. v zahradě Kanálka). Sbírký zámeckých zahrad v Evropě i u nás dosahovaly závratný počet rostlin, např. u dřevin.

Introdukce do Evropy					
Jehličnany:	počet druhů:	období:	Listnáče:	Počet druhů:	Období
Z Asie	63	1730–1913		166	1576–1934
Z Ameriky	65	1536–1901		124	1620–1903
Introdukce do Čech					
Z Asie	64	1808–1949		166	1835–1931
Z Ameriky	68	1808–1877		124	1835–1927

Postupný rozvoj introdukce je názorný na příkladu dějin pěstování jehličnatých dřevin (SVOBODA 1976, p: 26, 30–57).

Přírodní a krajinářské parky se zpočátku vytvářely nenásilnými úpravami původních lesních porostů a pro další vývoj se využívala i přirozená obnova (zmlazování domácích dřevin – např. Mužákov v Horní Lužici – Bad Muskau). Pokud se zde vysazovaly dřeviny cizokrajné – nápadné svým růstem, odlišné listem nebo zbarvením – byla to jen výjimka. Odlišný případ jsou však parky a zahrady vesměs městské, budované od samých počátků na území bez původních porostů. Zde se sice rovněž uplatňovaly dřeviny domácí, ovšem ty se zde musely pracně vysazovat a jejich případná přirozená obnova byla spíše na překážku jak pro záměry a cíle tvůrce, tak pro každodenní údržbu.

Přirozená obnova v parcích může být hodnocena různě. U dřevin cizokrajných, introdukovaných z dalekých krajů a kontinentů, představuje nejvyšší stupeň pro biologické hodnocení, označovaný jako naturalizace, samovolné vcházení do přírody. U dřevin, které tvořily jádro původních porostů přírodních parků, je obnova – zmlazování – na obtíž, protože se mladé stromky musí pracně odstraňovat, aby se při zanedbání nezastřel původní záměr prostorového členění (SVOBODA 1981, p: 96–97).

Přehled o použitých dřevinách – druhovém a odrůdovém zastoupení – podávají prozatím nejpodrobněji grafické listy Sedmnácti pražských parků a dřevin (DUDYCH a kol. 1958–1969, viz: SVOBODA 1976, 1981). V legendě jsou zaznamenány všechny zjištěné dřeviny (druhy a kultivary) domácí, cizokrajné i okrasné (nehledě na počet jedinců u jednotlivých taxonů). Jejich uplatnění v prostoru parku, zejména významných jedinců, je zobrazeno na grafických listech zakreslením. Grafické listy pražských parků a dřevin, zpracované pod vedením arch. K. Dudycha, byly publikovány péčí Útvaru hl. architekta města Prahy (Staletá Praha 1980–10: 138–139). Pro rozbor vývoje se nám vesměs nezachovaly plány původní, nicméně i současný stav je velmi zajímavý. Ve svém souboru podává totiž zprávu o každém jednotlivém parku, i když mnohé z nich byly již v posledních dvaceti letech změněny, a tak se vytváří možnost konfrontace. Parky a zahrady žijí nesporně svou přírodní podstatou, nicméně zahradním uměním se stávají postupně až historickým vývojem, který vyžaduje kromě vlastního konkrétního projevu ještě bezpodmínečně podrobný popis a vyobrazení. Konečně vznik i celý vývoj přírodních a krajinářských parků je spojen s rozvojem malířství a krásné literatury, takže nyní

při studiu vznikají často pochybnosti, který z oborů ovlivnil ten druhý nebo který měl ten rozhodující vliv.

Přírodním způsobem upravené parky a zahrady, které se zachovaly po dnešní dny, mají velké druhové bohatství cizokrajných a okrasných dřevin, což je ukázka dobové záliby, ale současně i obrázek rozvoje lidské civilizace na Zemi. Pro obyvatele velkých měst jejich celek představuje přírodu. Při podrobném studiu se však nepodařilo nalézt podrobnější zprávy o vývoji druhového složení, o původním početním zastoupení, natož o dalších výsadbách nových rostlin, přičemž odhad podle velikosti parku je obtížný. Můžeme však s určitostí říci, že přírodně krajinářská úprava na Cibulce neměla i nemá významnější cizokrajné dřeviny, přestože v době jejího vzniku bylo zvykem cizokrajné dřeviny vysazovat. Ostatní parky a zahrady vznikaly uměle, založením na volné ploše, buď vytvořené výstavbou města nebo uvolněním užitkových zahrad za hradbami historického města, a to v době, kdy cizokrajné a okrasné dřeviny byly nejen k dispozici, ale byly i určitou dobovou módou, kterou představoval František Thomayer. Město Praha mělo i jiné vynikající zahradníky, jejichž význam a životopis nebyl prozatím důsledněji zpracován, např. Josefa Vika a další.

Z hlediska vývoje těchto parků a zahrad je to významná etapa, protože dřeviny, které se zachovaly, mají dodnes velký význam pro poznání civilizace a rovněž ukazují na vysokou úroveň našeho zahradnictví. Jejich význam nelze v čase a prostoru konkrétní zahrady přeceňovat, rozhodně však není jen v jednotlivostech, ale v celkových souvislostech, které se mohou objevit pouze na základě hlubokých vědomostí a znalostí.¹⁾ Další osud a jejich poslání v současném velkoměstě určí uměleckohistorický rozbor a projekt vymezí význam a důležitost ochrany, ev. revalorizace, v současnosti i budoucnosti.

Dřeviny zastoupené v pražských parcích – i ty, které se zde popisují – jsou zastoupeny samozřejmě i v jiných našich parcích. Unikáty představují jen někteří jedinci svým věkem a velikostí. Až na nepatrné výjimky se nepodařilo nalézt doklady o původu konkrétních jedinců, např. jen účty na dodání jerlínů japonských do zahrady Kinských. Všechny ostatní údaje o prvé introdukci jsou obecné, týkají se jen příchodu (introdukce) určitého druhu nebo odrůdy, nikoliv přesného jedince. Studií o historii pražských parků a zahrad, stejně jako o jejich tvůrcích – zahradnících – je málo.²⁾ Srovnání však dovoluje celkový přehled o historii a současnosti výsledků introdukce jehličnatých i listnatých dřevin, zpracovaný pro parky a zahrady Čech a Moravy (Svoboda 1976, 1981), který zahrnuje rovněž přehled dřevin zjištěných ve dvaceti významných parcích a zahradách Prahy i v introdukčním středisku v Průhonících.

PARK:	Zpracován	DŘEVINY		celkem	Rozloha ha	Průměr taxonů/ha
		jehličnany	listnáče			
Kinského zahrada	1961	10	57	67	12	5,5
Karlovo náměstí	1961	7	65	72	4	18
Riegrovy sady	1962	14	108	120	10	12
Havlíckovy sady	1964	17	126	143	10	14
Klamovka	1974	8	52	60	5	12
V 17 parcích	1958–1975	200	500	700	228	2,2

Výsledky ukazují na neobyčejnou bohatost vybraných pěti parků, ovšem jiné, zejména velké parky tvoří převážně lesní – přírodní porosty, u nichž je počet různých druhů a odrůd pocho-pitelně (přepočítaný na ha) mnohem menší.

Podle původu jsou dřeviny zastoupeny následovně – většina taxonů pochází z Evropy, navíc jsou v parcích v mnoha jedincích. Dřeviny pocházející ze Severní Ameriky, Asie a vy-pěstované v zahradách – okrasné odrůdy jsou zastoupeny přibližně stejně.

	Jehličnany		Listnáče		Celkem		Celkem
	Druhy	odrůdy	Druhy	odrůdy	Druhy	odrůdy	
EVROPA	8	6	54	44	62	50	112
AMERIKA	13	1	29	8	42	9	61
ASIE	5	4	37	6	42	10	52
HORTUS-zahrada	—	11	—	58	—	69	69

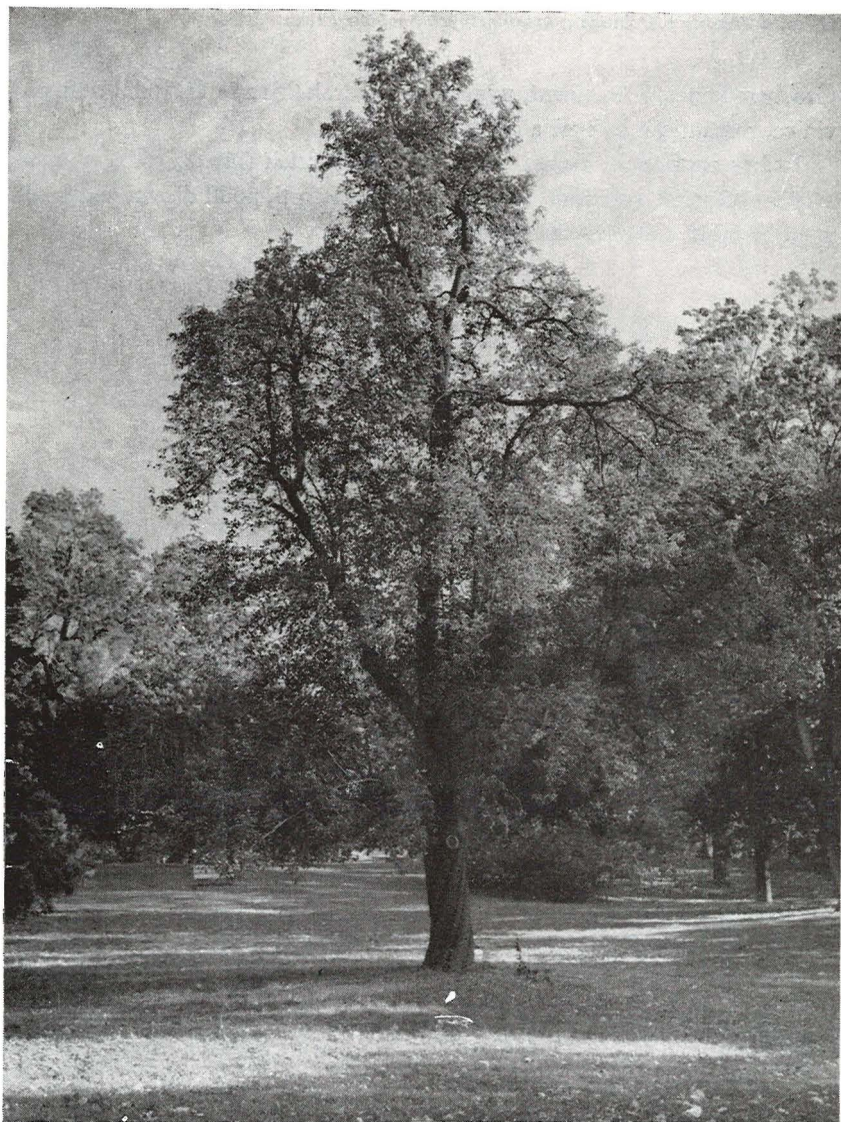
I vzhledem k relativně malému počtu autochtonních evropských dřevin jsou tyto dřeviny v parcích zastoupeny nejpočetněji, a rovněž jejich kulturní – okrasné odrůdy. Zarážející je však následující: borovice lesní je ve sledovaných parcích pouze jednou (!) a ve všech parcích (1–17) jen čtyřikrát. Unikátem je rovněž dub šipák (!). Naproti tomu je ve všech parcích zastoupen tis a jeho odrůdy, který se dokonce často hojně přirozeně obnovuje, a v deseti parcích je modřín. Z cizích dřevin jsou časté: *Ginkgo biloba*, *Pinus nigra*, *P. strobus*, *Picea pungens* a cv. „*Glauca*“, rovněž častá je nadějná jehličina – jedlovec (*Tsuga canadensis*).

V tabulkách uváděná jména dřevin souhlasí s legendou grafických listů (DUDYCH, PILÁT, SVOBODA 1958–1975). Základní literaturou jsou díla: REHDER 1927, PILÁT 1953, 1964, KRÜSSMANN 1972, 1976–1978 a konečně dva příspěvky SVOBODY 1976, 1981.

K uvedenému číselnému rozboru je nutné dodat, že prozatím se hodnotí zastoupení dřevin – taxonů, nikoliv počtu jedinců, který je zejména u dřevin evropského původu a jejich okrasných odrůd vyšší. Podrobný přehled jedinců (včetně lokalit) je připravován.

Tento příspěvek je zaměřený na vybrané důležité přírodní a krajinářské parky v Praze: Cibulku, v níž jsou dřeviny domácí, Karlovo náměstí, Klamovku, Kinského zahradu, Riegrovy sady a Havlíckovy sady – s četnými cizokrajnými a okrasnými dřevinami. Uvedeny jsou jen dřeviny zjištěné v době zpracování, přičemž se druhové a odrůdové složení může měnit, protože v období od začátku práce v roce 1958 některé dřeviny ubyly, jiné přibýly, nicméně všechny jsou součástí celkového vývoje introdukce i parků. Dřeviny jsou významnou součástí celkového vývoje parků a zahrad, mají rozhodující podíl při hodnocení významu v současnosti. Jejich rozbor je rovněž podkladem pro záměrnou a cílevědomou ochranu.

Uvedené parky, zahrady a sady mají rozdílný historický vývoj, společenský význam (rozlohu) i odlišné přírodní podmínky (podrobnosti obsahuje podkladový materiál, připravovaný pro každý park). Zde je možné uvést jen nejstručnější charakteristiky. **Cibulka** (Košíře – Praha 5): romantický park založený v prvních letech 19. století na okraji města u venkovského sídla. Plánek nebo mapka nebyla prozatím zveřejněna. Významným doplňkem jsou dobové stavby (VOLAVKOVÁ-SKOŘEPOVÁ 1961, JANKOVÁ 1980). **Karlovo náměstí** (Nové Město – Praha 2):

149. Pohled na parkové úpravy Riegrových sadů

v prostoru vymezeném zástavbou z 15. století byl založen koncem 19. století park. Zachovaly se četné ilustrace, mapy a plány (REŠ a kol. 1980, LORENC 1973). **Klamovka** (Smíchov – Praha 5): nevelký park v okolí usedlosti založený roku 1820 s mnoha romantickými stavbami. **Kinského zahrada** (Smíchov – Praha 5): u zámeckého pavilónu zbudována zahrada od poloviny 19. století. **Riegrovy sady** (Vinohrady – Praha 2): městský park založený začátkem 20. století. **Havlíčkovy sady** (Vinohrady – Praha 2): park u vily, založený býv. majitelem

Groebem koncem 19. století, nyní po rekonstrukci je zde Ústřední dům pionýrů. Zachovala se vinice, romantické jeskyně a grotty.

Rozbor zastoupení dřevin v jednotlivých parcích (tab. 1, 2) nám umožní osvětlit některé zvláštnosti, např. vzájemné srovnání jejich bohatosti, podíl dřevin podle světadílů, počet jehličnanů, listnáčů a okrasných odrůd apod.

150. Vinice v Havlíčkových sadech

Tab. 1.

Jehličnaté dřeviny parků a zahrad v Praze; Zahrada Kinských (ZK), Karlovo náměstí (KN), Riegrovy sady (RS), Havlíčkovy sady (HS), Klamovka (KL). Přehled zpracován na základě: Grafické listy pražských parků a dřevin (DUDYCH, PILÁT, SVOBODA 1968–1975). Úplné pojmenování dřevin, včetně autorů viz: Svoboda 1976, 1981). Zkratky: EV – Evropa, AM – Amerika, AS – Asie, H – zahradní okrasná odrůda (hortus). ZAST. – Počet parků ze souboru 17 vyhodnocených parků, v nichž taxon roste.

ROD, DRUH, KULTIVAR – cv.	PŮVOD	ZK	KN	RS	HS	KL	ZAST.
<i>Abies concolor</i>	AM	×	—	×	—	—	5
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>	AM	—	—	—	×	—	4
<i>nootkatensis</i>	AM	—	—	—	×	—	2
<i>pisifera</i>	AS	—	—	—	×	—	2
<i>Filifera</i>	H	—	—	—	×	—	1
<i>Squarrosa</i>	H	—	—	—	×	—	3
<i>Ginkgo biloba</i>	AS	×	×	×	×	×	11
<i>Juniperus chinensis</i>	AS	—	—	—	—	—	—
<i>Pfitzeriana</i>	H	×	×	—	×	—	5
<i>communis</i>	EV	—	—	—	—	—	—
<i>Hibernica</i>	H	×	—	—	—	—	1
<i>sabina</i>	EV	—	—	×	—	—	2
<i>Larix decidua</i>	EV	×	—	×	×	×	10
<i>Picea excelsa</i>	EV	×	—	×	—	—	4
<i>pungens</i>	AM	×	—	—	×	×	8
<i>Glauca</i>	H	—	—	×	—	×	8
<i>Pinus mugo</i>	EV	—	×	×	×	—	3
<i>nigra</i>	EV	×	×	×	×	—	11
<i>x schwerinii</i>	H	—	—	—	×	—	2
<i>silvestris</i>	EV	—	—	×	—	—	4
<i>strobilus</i>	AM	—	×	×	×	×	11
<i>Taxus baccata</i>	EV	×	×	×	×	×	17
<i>Adpressa</i>	H	—	—	—	×	—	3
<i>Aurea</i>	H	—	—	—	×	—	2
<i>Elegantissima</i>	H	—	—	×	—	—	3
<i>Stricta</i>	H	—	—	×	—	—	3
<i>cuspidata</i>	AS	—	—	—	—	×	4
<i>Nana</i>	H	—	—	—	—	×	2
<i>Thuja occidentalis</i>	AM	×	—	—	—	—	4
<i>orientalis</i>	AS	—	—	×	—	—	1
<i>Tsuga canadensis</i>	AM	—	×	—	×	—	8
POČET TAXONŮ:		10	7	14	17	8	146
CELKEM DRUHŮ: 21							
ODRŮD: 11							

Tab. 2.

Listnaté dřeviny parků a zahrad v Praze. (Vysvětlivky viz Tab. 1)

ROD, DRUH, KULTIVAR – cv.	PŮVOD	ZK	KN	RS	HS	KL	ZAST.
<i>Acer campestre</i>	EV	×	—	×	×	×	11
<i>Pulverulentum</i>	H	—	—	×	—	—	1
<i>cappadocicum</i>	AS	—	×	—	—	—	2
<i>negundo</i>	AM	×	×	×	×	×	8
<i>platanoides</i>	EV	×	×	×	×	×	15
<i>Laciniatum</i>	H	—	—	—	×	—	1
<i>Palmatifidum</i>	H	—	—	—	×	—	5
<i>Schwedleri</i>	H	—	—	—	—	×	6
<i>pseudoplatanus</i>	EV	×	×	×	×	×	14
<i>Leopoldii</i>	H	×	×	×	—	—	4
<i>Purpureum</i>	H	—	×	×	×	—	7
<i>Variegatum</i>	H	—	—	—	—	×	6
<i>saccharinum</i>	AM	×	×	×	×	×	11
<i>Aesculus hippocastanum</i>	AS	×	×	×	×	×	17
<i>Baumannii</i>	H	—	—	—	—	×	1
<i>octandra</i>	AM	—	—	—	×	—	8
<i>Ailantus glandulosa</i>	AS	×	×	×	×	—	12
<i>Amelanchier ovalis</i>	EV	—	×	—	—	—	1
<i>Amorpha fruticosa</i>	AS	—	×	—	—	—	1
<i>Aristolochia durior</i>	AM	—	—	—	×	—	2
<i>Aucuba japonica</i>	AS	—	—	—	×	—	2
<i>Variegata</i>	H	—	—	×	—	—	1
<i>Berberis julianae</i>	AS	—	—	×	×	—	2
<i>thunbergii</i>	AS	×	—	×	×	—	7
<i>vulgaris</i>	EV	—	—	—	×	—	5
<i>Atropurpurea</i>	H	—	—	×	×	—	3
<i>Betula pendula</i>	EV	×	×	×	×	×	16
<i>Tristis</i>	H	—	—	—	×	—	1
<i>Buxus sempervirens</i>	EV	—	—	×	×	—	4
<i>Calycanthus floridus</i>	AM	×	—	—	—	—	2
<i>Caragana arborescens</i>	AS	×	×	×	×	×	16
<i>Pendula</i>	H	—	—	—	×	—	3
<i>Carpinus betulus</i>	EV	×	×	×	×	×	14
<i>Castanea sativa</i>	EV	×	—	—	×	—	5
<i>Celastrus scandens</i>	AM	—	—	—	×	—	1
<i>Celtis occidentalis</i>	AM	×	×	×	×	×	10
<i>Cerasus cerasus</i>	EV	—	—	—	×	—	3
<i>Plena</i>	H	—	—	×	—	—	3
<i>mahaleb</i>	EV	×	×	×	×	×	15
<i>Cercidiphyllum japonicum</i>	AS	—	—	—	×	—	2

ROD, DRUH, KULTIVAR – cv.	PŮVOD	ZK	KN	RS	HS	KL	ZAST.
Chaenomeles lagenaria	AS	—	—	×	×	—	6
Chionanthus virginicus	AM	×	—	—	—	—	1
Clematis vitalba	EV	×	—	—	—	—	2
Cornus alba	AS	—	—	—	—	—	—
Spaethii	H	—	—	—	×	—	2
mas	EV	×	—	×	×	×	9
sanguinea	EV	×	—	×	×	×	13
Corylus avellana	EV	×	—	—	×	—	5
Fuscorubra	H	×	—	×	×	—	5
columna	AS	×	×	×	×	×	14
Cotinus coggygria	EV	×	×	×	×	—	7
Cotoneaster zabeli	AS	—	—	×	—	—	3
Crataegus crus-galli	AM	×	—	—	—	—	3
lavalei	H	×	—	—	—	—	1
monogyna	EV	—	—	×	×	—	7
oxyacantha	EV	×	×	—	×	×	14
Paulii	H	—	—	×	×	×	8
Plena	H	—	—	—	×	—	4
Rosea	H	—	—	×	—	×	2
Cydonia oblonga	EV	—	×	—	—	—	3
Eleagnus angustifolia	AS	—	—	×	—	—	8
multiflora	AS	—	—	—	×	—	1
Evonymus europaea	EV	—	—	—	×	—	9
Exochorda racemosa	AS	—	—	×	—	—	1
Fagus silvatica	EV	×	×	×	×	×	14
Asplenifolia	H	—	—	×	×	—	4
Atropurpurea	H	×	×	×	×	×	14
Pendula	H	—	—	×	—	—	4
Fontanesia fortunei	AS	—	×	—	—	—	1
Forsythia suspensa	AS	—	×	—	×	—	12
Fraxinus americana	—	—	—	—	—	—	—
Juglandifolia	AM	—	—	—	—	×	1
excelsior	EV	×	×	×	×	×	16
Aurea	H	—	—	×	—	—	1
Crispa	H	—	—	×	—	—	1
Diversifolia	H	—	—	×	—	—	5
Pendula	H	×	×	×	×	×	11
ornus	EV	—	—	×	—	—	2
Gleditsia triacanthos	AM	×	—	—	×	×	10
inermis	AM	—	×	×	×	×	8
Gymnocladus dioica	AM	×	×	—	—	×	6
Halimodendron argenteum	AS	—	—	—	—	×	1
Hedera helix	EV	—	—	×	—	—	5
Hippophae rhamnoides	EV	—	—	×	×	—	4

ROD, DRUH, KULTIVAR – cv.	PŮVOD	ZK	KN	RS	HS	KL	ZAST.
<i>Holodiscus discolor</i>	AM	—	—	×	×	—	3
<i>Ilex aquifolium</i>	EV	—	—	×	—	—	2
<i>Juglans cinerea</i>	AM	×	—	—	—	—	3
<i>regia</i>	EV	×	—	—	—	—	2
<i>Kerria japonica</i>	AS	—	—	×	×	—	4
<i>Koelreuteria paniculata</i>	AS	—	×	×	×	—	3
<i>Laburnum alpinum</i>	EV	—	—	—	×	—	1
<i>anagyroides</i>	EV	—	×	×	×	—	11
<i>Laurocerasus officinalis</i>	AS	—	—	×	—	—	1
<i>Ligustrum vulgare</i>	EV	—	×	×	×	×	10
<i>Liriodendron tulipifera</i>	AM	—	×	×	×	—	5
<i>Lonicera tatarica</i>	AS	×	×	×	×	×	12
<i>Magnolia abovata</i>	AS	×	—	—	—	—	1
<i>soulangeana</i>	H	—	—	×	×	—	7
<i>Mahonia aquifolium</i>	AM	—	—	×	—	—	2
<i>Malus baccata</i>	EV	—	×	—	—	—	4
<i>prunifolia</i>	AS	—	—	×	—	—	1
<i>pumila</i>	EV	—	—	—	×	—	2
<i>Niedzwetzkiiana</i>	H	—	—	×	—	—	1
<i>Morus alba</i>	EV	×	—	—	×	—	9
<i>Ostrya carpinifolia</i>	EV	—	—	—	×	—	2
<i>Padus racemosa</i>	EV	—	×	×	×	—	10
<i>Paulownia tomentosa</i>	AS	—	—	—	×	—	1
<i>Phellodendron amurense</i>	AS	—	—	×	×	—	2
<i>Philadelphus coronarius</i>	EV	—	—	—	×	×	12
<i>Phillyrea latifolia</i>	AS	—	—	—	×	—	1
<i>Physocarpus opulifolius</i>	AM	—	—	—	×	—	4
<i>Platanus acerifolia</i>	H	×	×	×	×	—	12
<i>Sutneri</i>	H	—	—	×	—	—	2
<i>Polygonum baldschuanicum</i>	AS	×	—	—	—	—	1
<i>Populus alba</i>	EV	×	—	×	×	—	8
<i>Pendula</i>	H	—	×	—	—	—	1
<i>Pyramidalis</i>	H	—	—	×	×	—	2
<i>canadensis</i>	AM	—	—	—	×	—	5
<i>nigra</i>	EV	×	—	×	—	—	7
<i>Italica</i>	H	—	—	×	—	—	9
<i>Simonii</i>	AS	—	×	×	×	—	5
<i>Prunus cerasifera</i>	EV	—	—	×	—	—	4
<i>Atropurpurea</i>	H	—	—	×	×	—	5
<i>Ptelea trifoliata</i>	AM	—	—	—	×	—	4
<i>Pterocarya fraxinifolia</i>	AS	—	×	—	—	—	2
<i>Pyracantha coccinea</i>	EV	—	—	×	—	—	3
<i>Pyrus communis</i>	EV	×	×	×	×	×	11

ROD. DRUH, KULTIVAR – cv.	PŮVOD	ZK	KN	RS	HS	KL	ZAST.
<i>Quercus alba</i>	AM	—	—	—	×	—	3
<i>cerris</i>	EV	×	—	×	—	—	4
<i>lanuginosa</i>	EV	—	×	—	—	—	2
<i>macrocarpa</i>	AM	—	×	—	—	—	1
<i>palustris</i>	AM	—	—	—	×	—	2
<i>robur</i>	EV	×	×	×	×	×	17
<i>Fastigiata</i>	H	—	×	×	×	×	14
<i>Pendula</i>	H	—	×	—	—	—	1
<i>rubra</i>	AM	×	×	×	×	—	11
<i>sessilis</i>	EV	—	—	—	—	×	6
<i>Rhamnus cathartica</i>	EV	—	—	×	×	×	6
<i>Rhododendron ponticum</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>Cunningham's White</i>	H	—	—	—	×	—	5
<i>Rhodotypos scandens</i>	AS	—	×	—	×	—	4
<i>Rhus typhina</i>	AM	×	—	×	—	—	9
<i>Ribes alpinum</i>	EV	—	×	×	×	—	8
<i>Robinia pseudoacacia</i>	AM	×	×	×	×	×	15
<i>Aurea</i>	H	—	—	—	—	×	1
<i>Bessoniana</i>	H	—	—	×	—	—	1
<i>Tortuosa</i>	H	—	—	—	×	—	1
<i>Rosa rugosa</i>	AS	—	—	×	—	—	3
<i>spinosissima</i>	EV	—	—	×	—	—	1
<i>Salix alba</i>	EV	—	×	—	×	—	5
<i>Tristis</i>	H	—	×	—	—	×	6
<i>Sambucus nigra</i>	EV	—	—	—	×	×	11
<i>Sophora japonica</i>	AS	×	×	×	×	×	12
<i>Pendula</i>	H	—	—	—	×	—	2
<i>Sorbypyrus auricularis</i>	H	—	—	×	×	—	4
<i>Sorbus aria</i>	EV	—	—	×	×	—	5
<i>aucuparia</i>	EV	×	—	×	×	—	8
<i>Pendula</i>	H	—	—	—	×	—	2
<i>hybrida</i>	H	—	—	—	×	—	2
<i>intermedia</i>	EV	×	—	×	—	×	8
<i>latifolia</i>	H	×	—	—	—	—	2
<i>torminalis</i>	EV	×	—	×	—	×	6
<i>Spiraea arguta</i>	H	—	—	×	—	—	2
<i>crenata</i>	EV	—	×	—	×	—	4
<i>van houttei</i>	H	—	—	×	×	×	8
<i>Symphoricarpos albus</i>	AM	—	×	×	×	—	10
<i>orbiculatus</i>	AM	—	—	×	—	—	1
<i>Syringa chinensis</i>	H	—	×	×	×	×	9
<i>vulgaris</i>	EV	—	×	×	×	×	14
<i>Tamarix gallica</i>	EV	—	—	—	×	—	4

ROD, DRUH, KULTIVAR – cv.	PŮVOD	ZK	KN	RS	HS	KL	ZAST.
<i>Tilia americana</i>	—	—	—	—	—	—	—
<i>macrophylla</i>	AM	—	—	×	×	—	4
<i>cordata</i>	EV	—	×	×	×	×	12
<i>euchlora</i>	H	—	—	—	—	×	6
<i>platyphylla</i>	EV	×	×	×	×	×	15
<i>Laciniata</i>	H	—	—	×	—	—	2
<i>tomentosa</i>	EV	—	×	×	×	—	11
<i>Ulmus carpinifolia</i>	EV	×	×	×	×	×	15
<i>Dampieri</i>	H	—	×	—	—	—	1
<i>Wredei</i>	H	—	—	×	—	—	1
<i>glabra</i>	EV	—	×	×	×	×	13
<i>Camperdownii</i>	H	—	—	×	×	—	2
<i>Pendula</i>	H	—	—	×	×	—	3
<i>hollandica</i>	H	×	—	—	—	—	2
<i>laevis</i>	EV	—	—	—	×	—	2
<i>Viburnum lantana</i>	EV	—	×	—	×	—	5
<i>opulus</i>	EV	×	—	×	—	—	5
<i>Roseum</i>	H	—	—	—	×	—	2
<i>rhytidophyllum</i>	AS	—	—	×	×	—	6
<i>Weigela florida</i>	AS	—	×	×	×	—	8
<i>Wistaria sinensis</i>	AS	—	—	×	—	—	2
POČET TAXONŮ:		57	64	108	108	125	52
CELKEM DRUHŮ: 120							
ODRŮD: 58							

POZNÁMKY

- ¹⁾ Parky a zahrady mají neobyčejný význam společenský a bioklimatický – upozornil jsem na problematiku na seminářích a konferencích: Biologická obnova pražských parků. – In: Pražská zeleň (Sborník přednášek). Dům Techniky ČSVTS, Praha 1981/1: 68–79; Velkoměsta a příroda – význam parků a zahrad. – NIKA, Praha 1981(2) 9: 5; Vliv kvantity a kvality zeleně na bioklima měst. (Symp. Geoekologie měst a sídlišť.) – Studia Geographica, Brno 1980/71: 187–193 (rus.); Bioklimatický komfort měst a sídlišť. – Konf. Čs. Bioklim. Spol. ČSAV, Mariánské Lázně 1982; Okrasné dřeviny Prahy. – NIKA, Praha 1982/3 6: 8.
- ²⁾ Prameny pro studium (literatura) – viz: Staletá Praha – Sborník prací o pražských zahradách a parcích. 1980/10: 148–149.

LITERATURA

- DOKOUPIL Z., kol. (1957): Historické zahrady v Čechách a na Moravě. – Praha.
- DUDYCH K., PILÁT A., SVOBODA A. M. (1958–1975): Grafické listy pražských parků a zahrad. – Ed. Útvar hl. arch. Praha (Kartografie n. p. Praha) 1958–1975: 80 listů.

- HNILČKA A., WIRTH Z. (1869, 1971): Pražské zahrady 1790–1840. – Ed. Útvar hl. arch. Praha (Kartografie n. p.) Praha 1969: 11 listů, 1971: 15 listů.
- JANKOVÁ Y. (1980): Romantická architektura v parcích a zahradách. – Umění Řemesla, Praha 1980/1: 42–48, 16 foto.
- KRÜSSMANN G. (1972): Handbuch der Nadelgehölze. – Berlin.
- KRÜSSMANN G. (1976, 1977, 1978): Handbuch der Laubgehölze. – Berlin. (Rec. Folia Dendrol., Bratislava 1982/9: 215–216).
- KUČA O. (1974): Zur Entwicklung der europaischen Park- und Gartenlandschaft. Dis-Techn. Univ. Berlin – Charlottenburg.
- LORENZ V. (1973): Nové Město pražské. – Praha.
- PILÁT A. (1953): Listnaté stromy a keře našich parků a zahrad. – Praha.
- PILÁT A. (1964): Jehličnaté stromy a keře našich zahrad a parků. – Praha.
- PRAŽSKÉ ZAHRADY A PARKY. (Sborník prací.) – In: Staletá Praha 1980/10: 121–249.
- REHDER A. (1927, 1940): Manual of cultivated trees and shrubs. – New York.
- REŠ B., SKALICKÁ A., SVOBODA A. M. (1980): Park na Karlově náměstí. – In: Staletá Praha 1980/10: 226–236, 1 pl. 8 foto.
- SVOBODA A. M. (1976): Jehličnaté dřeviny významných parků a zahrad v Praze. – In: SVOBODA A. M.: Introdukce okrasných jehličnatých dřevin. STUDIA ČSAV, Praha 1976/5: 93–111, 3 mp.
- SVOBODA A. M. (1981): Listnaté dřeviny významných parků a zahrad v Praze. – In: SVOBODA A. M.: Introdukce okrasných listnatých dřevin. STUDIA ČSAV, Praha 1981/12: 93–123, 10 mp.
- VOLAVKOVÁ-SKOŘEPOVÁ Z. (1961): Košířská Cibulka. – Výtvarná Práce, Praha 1961/17: 4–5, 3 foto.
- WIRTH Z. (1943): Pražské zahrady. – Praha.

АНТОНИН М. СВОБОДА

Декоративные деревья и кустарники в естественных и ландшафтных парках Праги

(Дендрологическое развитие на примере сада Кинских, Карловой площади, Кламовки, Ригровых садов, Гавличек-овых садов и Цибулки).

В городах — и прежде всего среди каменного моря зданий — парки и сады являются единственным оазисом природы. Историческое развитие застройки определило случайное количество, расположение и размеры этих садов, среди которых исключительно важную роль играют естественные и ландшафтные парки. Растения — травы, многолетние растения и, главным образом, древесные породы — деревья и кустарники, вместе с пространственным решением образуют рамку садов. На пяти выбранных пражских объектах в качестве примера дается анализ имеющихся древесных пород. Как материал для оценки были использованы графические листы с изображением пражских парков и древесных пород, которые изучил архитектор К. Дудых в сотрудничестве с д-ром А. Пилатом и А. М. Свободой (1958—1975). Самый старый парк Цибулка, основанный в начале 19 в., состоит из местных видов деревьев. Большое художественное значение имеют многочисленные романтические скульптуры и постройки. Остальные парки и сады возникали в конце 19 в. (или тогда были перестроены) и отличаются довольно большим ассортиментом древесных видов как местных, так и привезенных сюда из остальных частей Европы, Северной Америки и Азии. Имеется также немало декоративных искусственных сортов древесных пород. Богатство не только относительное, но, наоборот, видимое, если сравнить с общим богатством деко-

ративных древесных пород, обнаруженных во всех пражских парках или находящихся в крупном интродукционном центре, в Пругонице, и, наконец, во всех парках и садах Чехии и Моравии (Свобода А. М. 1976, 1981). Все пражские парки, кроме своей природной основы и богатства древесных пород, имеют огромное общественное значение. Основательное изучение всех подробностей, истории и современности, даст возможность не только соответствующим образом использовать, но прежде всего установить взаимосвязь и принципы дальнейшего развития.

ТЕКСТЫ К ИЗОБРАЖЕНИЯМ

149. Вид на парковую часть Риегеровых садов

150. Виноградники в Гавличековых садах

A. M. SVOBODA

Zierholzarten in den Prager Natur- und Landschaftsparks

(Dendrologische Entwicklung am Beispiel des Kinský-Gartens, des Karlsplatzes, der Klamovka, des Rieger- und Havlíček-Parks sowie der Anlage Cibulka)

In Städten sind Parkanlagen und Gärten – insbesondere inmitten des steinernen Häusermeers – die einzige Natur-oase. Die historische Entwicklung der Bebauung beeinflusste auch die zufällige Zahl, Verteilung und Grösse dieser Gärten, unter denen die Natur- und Landschaftsparks einen besonders bedeutenden Platz einnehmen. Die Pflanzen – Kräuter, Stauden aber ganz besonders die Gehölze – Bäume und Sträucher, bilden gemeinsam mit der räumlichen Gestaltung ihren Gesamtrahmen. An fünf ausgewählten Objekten in Prag wird eine Musteranalyse der vertretenen Holzarten durchgeführt. Unterlagen für die Auswertung stellen graphische Blätter der Prager Parkanlagen und Holzarten dar, die von Arch. K. Dudych in Zusammenarbeit mit Dr. A. Pilát und A. M. Svoboda (1958–1975) ausgearbeitet wurden. Der älteste Park Cibulka, der zu Beginn des 19. Jahrhunderts gegründet wurde, besteht aus Beständen einheimischer Holzarten, von Bedeutung sind die zahlreichen romantischen Plastiken und Bauten. Die weiteren Parkanlagen und Gärten entstanden Ende des 19. Jahrhunderts (oder hat man sie damals umgestaltet) und sie zeichnen sich durch ein verhältnismässig reichhaltiges Sortiment von Holzarten, sowohl von einheimischen als auch aus weiteren Teilen Europas, aus Nordamerika und Asien übertragenen aus, ggf. durch Zierabarten – Kultivare. Die Vielfalt ist nicht nur relativ, sondern geht völlig eindeutig aus dem Vergleich mit dem gesamten Reichtum an Zierholzarten, die in allen Prager Parks, ggf. in dem wichtigen Introduktionszentrum Průhonice und schliesslich in allen Parkanlagen und Gärten Böhmen und Mährens vorhanden sind (Svoboda A. M. 1976, 1981), hervor. Neben ihrer Natur und dem Reichtum an Holzarten verleiht den Prager Parkanlagen auch das gesellschaftliche Leben Bedeutung. Das gründliche Studium aller Einzelheiten, der Geschichte und der Gegenwart, wird nicht allein eine geeignete Nutzung, sondern vor allem die Festlegung der Wechselbeziehungen und Prinzipien für die zukünftige Entwicklung ermöglichen.

ERLÄUTERUNGEN ZU DEN ABBILDUNGEN

149. Blick auf den Rieger-Park

150. Weinberge im Park Havlíčkovy sady